

Araştırma Makalesi | Research Article

İstanbul Müzakereleri Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Rusya-Ukrayna Savaşı The Critical Discourse Analysis of The News of The İstanbul Negotiations: The Russia-Ukraine War

Elif Pınar KILINÇ (Asst. Prof. Dr.)
Anadolu University, Faculty of Open Education
Eskişehir/Türkiye
epkilicatan@anadolu.edu.tr

Başvuru Tarihi | Date Received: 05.04.2024
Yayına Kabul Tarihi | Date Accepted: 01.07.2024
Yayınlanma Tarihi | Date Published: 30.07.2024

Kılınç, E. P. (2024). İstanbul Müzakereleri Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Rusya-Ukrayna Savaşı. *Erciyes İletişim Dergisi*, 11(2), 761-786 <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1465790>

Öz

Konusu, 29 Mart 2022 tarihinde İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda Türkiye arabuluculuğunda gerçekleşen yüz yüze görüşmelerin Türk medyasına yansımaları olan makalenin problemi, medyanın sahiplik yapısına göre işleyen ideolojik bir yapı olduğu varsayımından hareketle, bu yapının haberlerin söylemini nasıl etkilediği sorusudur. Makalenin amacı, Rusya ve Ukrayna Savaşı ile ilgili bir ateşkes sağlanması adına harekete geçen Türkiye'nin bu rolünün farklı sahiplik yapılarına ve ideolojik konumlara sahip Türk gazetelerinde nasıl sunulduğunu ortaya koymaktır. Bu kapsamda, Türkiye arabuluculuğunda gerçekleştirilen İstanbul'daki müzakerelerin, farklı sahiplik yapıları ve ideolojileri göz önüne alınarak seçilen Sabah, Sözcü ve Birgün gazetelerine nasıl yansıdığı ve haberleştirildiği eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle incelenmektedir. İncelenen haberler, müzakere tarihi ile sonraki gün olan 29 ve 30 Mart 2022 tarihlerini kapsamaktadır ve gazetelerin internet sayfasında yayınlanmaktadır. Aynı olayın, medya araçlarının sahiplik yapıları temelinde şekillenen özelliklerine, ideolojik konumlarına, güç ilişkileriyle olan temas düzeylerine göre farklı şekillerde aktarıldığı ve bunun, ideolojinin inşa edildiği dilsel bir yapı olarak haber söyleminde işlevsel olduğu, çalışmanın en önemli bulgusudur.

Anahtar Kelimeler: Rusya-Ukrayna Savaşı, İstanbul Müzakereleri, Haber, İdeoloji, Eleştirel Söylem Çözümlemesi.

Abstract

The topic of this article is the reflection of the face-to-face negotiations that took place in Istanbul's Dolmabahçe Palace on March 29, 2022 under the mediation of Turkey in the Turkish media; the problem of this article is the question of how this structure affects the discourse of the news, based on the assumption that the media is an ideological structure that operates according to the ownership structure. The aim of the article is to reveal how Turkey's role in the relevant negotiations is presented in Turkish newspapers with different ownership structures and ideological positions. For this purpose, Sabah, Sözcü and Birgün newspapers, which are shaped on the basis of different ownership structures and ideologies, were selected and critical discourse analysis was used. The news items analyzed cover the date of the negotiations and the following day and are published on the websites of the newspapers. The most important finding of the study is that the same event is covered in different ways according to the characteristics of the media vehicles shaped on the basis of their ownership structures, their ideological positions and their level of contact with power relations, and that this is functional in news discourse as a linguistic structure in which ideology is constructed.

Keywords: Russia-Ukraine War, İstanbul Negotiations, News, Ideology, Critical Discourse Analysis.

Giriş

Rusya ve Ukrayna arasındaki çatışmalarda Türkiye'nin takındığı diplomatik tavra dair Türk gazetelerine yansıyan haberlerin, haberlerin yansıdığı medya mecralarının sahiplik yapısı çerçevesinde, incelemeye değer farklılıklar gösterdiğini söylemek mümkündür. Özellikle 29 Mart 2022 tarihinde İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda Türkiye arabuluculuğunda gerçekleşen görüşmelerin, Belarus sonrası ilk doğrudan ve yüz yüze görüşmeler olduğu ve yaşanan kriz ile ilgili bir anlaşma ya da en azından kalıcı bir ateşkes umudunu yeşerttiği için önemi düşünüldüğünde, buna yönelik haberlerin farklı medya mecralarına nasıl yansıdığının incelenmesini akademik bir çalışmanın konusu haline getirmemek için hiçbir neden yoktur. Bu görüşmelerin önemini ortaya koyan pek çok veri var. Özellikle bir NATO üyesi olarak Türkiye'nin dış politik tutumu ile ilgili somut bir gelişmeyi sembolize eden bu görüşmelere dair uluslararası medyadaki yansımalar, ülkelerin kriz karşısındaki tavrını ve tarafını ortaya koyduğu gibi aynı zamanda Türkiye'nin yer aldığı politik pozisyona karşı tutumunu da yansıtmaktadır. Yapılan haberlerin ve politik analizlerin, ülkelerin genel ve tarihsel politik duruşundan etkiler taşımakta olduğu ve bu açıdan sahiplik yapısının etkilerinin, ülkeler bazında dahi yapılan haberleri şekillendirdiğini söylemek mümkündür.

Örneğin Fransız gazetesi Le Monde, 29 Mart'taki Türkiye arabuluculuğunda İstanbul'da gerçekleşen görüşmelerden birkaç gün sonra yayımladığı habere attığı manşette "Avrupa'nın yeni güvenlik düzeni" cümlesine yer verirken; alt başlıkta görüşmelerin sonuçsuzluğunun altını çizen "Rusya ve Ukrayna müzakereler için son kez Mart ayında toplandı. O zamandan beri, savaş yeni bir aşamaya girdi ve hiçbir taraf müzakere edilen tavizler üzerine bir barış inşa etmeye açık görünmüyor" cümlelerini kullanmaktadır. Ayrıca haber boyunca görüşmelerin nerede geçtiği ile ilgili hiçbir bilgi verilmemektedir (Delanoë, 2022). France 24'ün haber sitesi, görüşmelerden altı ay sonra yayımlanan ve Türkiye'nin yürütmeye devam ettiği arabuluculuk girişimlerine yönelik kaleme alınan bir haberde, "Erdoğan Ukrayna Savaşı'nda Anahtar Bir Aktör Olarak Ortaya Çıkıyor" başlığını atarken, alt başlıkların Türkiye'nin tutumuna dair Fransa'nın genel politik çekincelerinden izler taşıyan, "Diplomatik Saldırganlık" ve "Farklılıkları Yönetme" olarak atıldığı ve haber içeriğinde bir NATO üyesi olarak Türkiye'nin tarafsızlığının Rusya'nın işine yarayan bir atmosferin oluşmasına neden olduğunun da altını çizmektedir (France24.com, 2022). İngiliz medyasının görüşmeler öncesi ve sonrası yaptığı haberlerin de benzer şekilde İngiltere'nin dünya siyasetinde izlediği genel jeopolitik tutumuna uygun ve bu tutumu şekillendiren çıkarları ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu tutumun Türkiye'nin önemini anlar nitelikte olduğu ve bir müttefik olarak kaybetmek istemediği düşünüldüğünde, haberlerin söylemini anlamak daha da kolaylaşmaktadır. Örneğin görüşmelere dair yaklaşık bir ay önce The Guardian'da yayımlanan bir haber, "Erdoğan Ukrayna ve Rusya arasında arabuluculuk yapmayı teklif ediyor" başlığına sahipken; aynı gazetede görüşmeler ile aynı gün yayımlanan haberin başlığı şöyledir: "Dünya İyi Haberleri Bekliyor: Rusya-Ukrayna Barış Görüşmeleri Türkiye'de Devam Ediyor" (theguardian.com, 2022).

Ülkelerin, dünya siyasetinde kendi jeopolitiğine ve bunun koşullandırdığı çıkarlarına uygun takındığı tavrın, kendi medyasında yer alan güncel olaylara dair haberlerin söylemlerini etkilediğini kanıtlayan adı geçen müzakere süreci ile ilgili bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde yayımlanan ve ülkenin dış politikasına dair resmi söyleme yakınlığı ile bilinen Foreign Policy'de Steven A. Cook imzalı görüşmeler ile aynı gün yayımlanan makale, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın hem

İç hem de dış siyasette yaşadığı sözde sıkışmışlığı aşmasında mevcut krizde oynamaya çalıştığı rolü, onun için bir fırsat olarak değerlendiren bir başlığa sahiptir: “Ukrayna Savaşı Erdoğan İçin Fırsat” (Cook, 2022). Yine aynı gün bir başka Amerikan gazetesi The Washington Post’ta yayımlanan haberin başlığı ise şöyledir: “Ukrayna-Rusya Görüşmeleri İyimserlik Uyandırıyor, Fakat Batı Temkinliliği Elden Bırakmıyor” (washingtonpost.com, t.y.). Bu başlık ve haberin içeriğinden de anlaşılacağı üzere Türkiye’nin nafîle bir çaba içinde olduğuna dikkat çekilmektedir. Aljazeera’de görüşmelerden bir gün sonra 30 Mart’ta yayımlanan bir makalede ise Türkiye’nin izlediği barışçı politikaların kendi bölgesinde de işleri rayına oturtacağına yönelik olumlu bir analiz yapıldığı görülmektedir. Katar menşeli gazetenin başlığı ise şudur: “Ukrayna’da Bir Arabulucu Olan Türkiye Komşuları ile İlişkilerini Düzeltiyor” (Osterlund, 2022).

Dünya basını incelendiğinde, Türkiye’nin arabuluculuk girişimlerine dair bu somut görüşmenin hem öncesinde hem de sonrasında oldukça fazla yer tuttuğunu görmek mümkündür. Bu analizlerde, ilk bakışta dahi ülkelerin jeopolitik çıkarlarının ve tutumlarının kendi medyalarının söylemini etkilediği anlaşılabilmektedir. Bu tespitler temel alındığında, 29 Mart’ta İstanbul’da Dolmabahçe Sarayı’nda Türkiye arabuluculuğunda gerçekleşen yüz yüze görüşmelerin Türk medyasına nasıl yansıdığı bu makalenin konusunu oluştururken; medyanın sahiplik yapısına göre hareket eden ideolojik bir yapı olduğu varsayımından hareketle bu yapının, haberlerin söylemini etkileyip etkilemediği sorusu ise problemini oluşturmaktadır. Makalenin amacı, dünya medyasında önemli yer tutan Rusya ve Ukrayna Savaşı’nda ateşkes sağlanması adına harekete geçen Türkiye’nin bu rolünün farklı sahiplik yapılarına ve ideolojik konumlara sahip Türk gazetelerinde nasıl sunulduğunu ortaya koymaktır. Bu bağlamda, 29 Mart 2022 tarihinde Rusya Ukrayna arasında Türkiye arabuluculuğunda gerçekleştirilen İstanbul’daki müzakerelerinin, farklı sahiplik yapıları ve ideolojileri göz önüne alınarak Sabah, Sözcü ve Birgün gazetelerine nasıl yansıdığı ve haberleştirildiği eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle incelenmektedir. İncelenen haberler, ilgili konunun yansımalarının yoğun olduğu müzakere tarihi ve sonraki gün olan 29 ile 30 Mart 2022 tarihlerini kapsamaktadır ve gazetelerin internet sayfasında yayınlanmıştır.

1. Kuramsal Çerçeve

1.1. Medyanın Yapısal ve İdeolojik Analizi

Medyanın toplumsal ilişkiler zeminindeki konumu ve bu konum çerçevesinde oynadığı rolü ya da rolleri anlamaya yönelik çaba sarf ederken, yapısal ve ideolojik analizlerin kullanımı yaygın bir akademik alışkanlıktır ve oldukça da anlamlıdır. Çünkü medya, muhtevası gereği ister kabul edilsin ister edilmesin, kamusal alanın inşasında bağımlı ya da değil (özgür); doğrudan ya da dolaylı önemli bir toplumsal bileşendir. Dolayısıyla kendisini değerlendirirken, hangi müstahdem mevkiden bakılırsa bakılsın, yapılan tartışmalar açısından işe koşulabilecek ideolojik bir içeriğe sahiptir. Örneğin bir bakış açısına göre yürütme, yasama ve yargı erkinin yanı sıra dördüncü kuvvet temsiliyle medya, liberal bir muhteva içeren toplumun, bu erkleri demokrasi adına denetleme işlevini yerine getiren eleştirel bir aracı olarak görülür. Böyle bakıldığında, önemli bir toplumsal bileşendir ve ideoloji kavramının tanımını öbür bakış açısına göre sınırlar. Çünkü medyayı, liberal demokrasinin penceresinden çözümler. Bir başka bakış açısına göre ise medya, tarihsel olarak belirli bir zaman ve mekânda belirleyici olan üretim biçimi ve ilişkilerinin bir parçasıdır. Egemen sınıf adına bu üretim biçimi ve ilişkilerinin yeniden üretilmesini sağlayan yapısal bir bileşen olarak iş görür. Bu anlamda da baştan aşağı ideolojiktir. Var olan bu üretim biçimi ve ilişkilerinin yeniden üretilmesini sağlayan

ve onun koşullandırdığı, eğitim, sanat, politika, hukuk vb. gibi üst yapısal unsurların yanında onları da yeniden üreten bir üst yapı kurumudur ve kelimenin gerçek anlamıyla oldukça kapsayıcı bir işlevselliğe sahiptir. Hâkim sınıf adına toplumun geri kalanının, var olan üretim biçimi ve ilişkileri çerçevesinde; yani iş bölümünde, kendisine düşen zorunlu görevi seve seve, razı bir şekilde yapmasını sağlayan ideolojik bir zihin işleme makinesi olarak çalışır. Böyle kabul edildiğinde alternatiflere; dolayısıyla değişime yönelik kültürel alanda söz konusu olacak olası mücadeleleri (sınıfsal); dolayısıyla da kültürü, çeşitliliği ve çeşitliliğin dinamizmini diyalektik olarak es geçme, görmezden gelme tehlikesi ortaya çıkar. Marksist literatüre dair tartışmaların mihenk noktasını oluşturan bu tehlike, medya analizleri, özellikle de söylem analizleri için oldukça önemli bir noktadır ve Ortodoks bakış açısından revizyonizme doğru seyreden doğru ya da yanlış düzeltmelerin de odağında yer alır.

Medyanın toplumsal konumuna dair yapılan analizlerde, onun bir üst yapı kurumu olarak işlev gördüğünü ve bu bağlamda onu, hâkim üretim biçimi ve ilişkilerinin koşullandırdığı ideolojik bir yapı şeklinde tarif ederek yekpare hareket eden bir bütün olarak işlediğini iddia eden Ortodoks yaklaşım, genel bir soyutlamayla, ekonominin bir alt yapı olarak tek belirleyici olduğu kabulüne yaslanır. Bu bakış açısıyla tek ve tümel bir ideoloji tanımlamasını esas alır. İdeoloji, kapitalizmin örgensel olmayan örgütlenmesine dayalı ve bütün kamusal alanı, bu örgütlenmenin baş aktörü sınıf adına, onun çıkarına tek yönlü biçimlendiren ve onu, bütün üst yapı kurumlarını kullanarak -ki medya da buna dahildir- ezeli ve ebedi, değişmez bir gerçeklik olarak zihinlerde yeniden ve yeniden üreten bir düşünce heyulası olarak tanımlanır. Bu heyula öyle hareket eder ki, kendisini biçimlendiren dinamiği, üretim biçimi ve ilişkilerine dayalı ekonomik temeli dahi görünmez kılar. Kendi kendine, tarihin bir anında tesadüfen ortaya çıkarak kabul gören, görmesi gereken ve işleyen bir düşüncedir. Engels F. Mehring'e Temmuz 1893 tarihli, ideoloji ve yanlış bilinç konusunda yazdığı mektubunda bu durumu şöyle tarif eder: "...fizyokratların ve Adam Smith'in, merkantilistlerin üstesinden gelmesi bile, katıksız bir düşünce zaferi sayılır; bunlar, değişmiş ekonomik olguların düşüncede yansıması olarak değil; her zaman, her yerde olan gerçek koşulların ulaşılan doğru kavranışı olarak kabul edilir" (Marx & Engels, 1996). Kuşkusuz bu bakış açısı, birbiri ile çatışan iki sonucu da beraberinde getirir. Bunlardan ilki, ekonominin tek belirleyici olduğu ve dolayısıyla bütün ideolojinin esas temelini teşkil eden o zaman ve mekândaki bu üretim biçimi ve ilişkilerinin düşüncede yeniden üretimi olarak kabulüdür. Bu durumda, buradan çıkış söz konusu değildir ve ideoloji, insanı bir "demir kafes" gibi sarar. İkincisi, ekonomiyi ya da daha somut ifade edilirse üretim biçimi ve ilişkilerini temel olarak kabul ederken, bu temelin üst yapısal unsurlar ile diyalektik ilişkisini ve bu ilişkiden doğacak sınıfsal mücadele olanağını da dikkate almalıdır ki toplumsal ilerleme mümkün olabilsin. Bu iki farklı okumada Engels, ikincisi üzerinde durur: "...her şeyden önce biz, politik, hukuksal ve diğer ideolojik kavramları ve bu kavramlar aracılığıyla doğan eylemleri, temel ekonomik olgulardan çıkarmaya önem verdik ve vermek zorundaydık. Ancak bunu yaparken, biçimsel yanı, içerik uğruna ihmal ettik (Marx & Engels, 1996).

Sözü edilen itiraf ve ardından söylenenler, aslında Ortodoks Marksizme yönelik, üst yapıda ve daha çok kültürel alanda gerçekleşen ve gerçekleşecek olası mücadeleleri, bu mücadelelere yönelik sınırları ve olanakları ortaya koyma çabası içinde revizyonist itirazların da temelini oluşturur ve bu itirazlar, medya analizlerini de içeren kocaman bir külliyyatın oluşmasına neden olur: Althusser, Gramsci, Frankfurt Okulu ve 1960'lar ve sonrasında İngiltere'de ortaya çıkıp Batı'yı etkisi altına alan Kültürel Çalışmalar Okulu

gibi. Burada söylem analizi ve ideoloji ilişkisi açısından özellikle Althusser, Gramsci ve onların etkisiyle şekillenen Kültürel Çalışmalar Okulu'nun önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Althusser'in ideolojiye yaklaşımı, baskı aracı kullanmaksızın azınlığın çoğunluk üzerinde iktidar kurup sürdürmesinde, ideolojinin nasıl bir işlevi olduğuna dair açıklamaların merkezinde şekillenir. Devletin, iktidarı kurarken ve devamlı hale getirirken 'devletin ideolojik aygıtları' ile 'devletin baskı aygıtları' olarak iki tür aracı işe koştüğünü ifade eden Althusser'e göre devletin ideolojik aygıtları, devlet kurumu gibi görev yapan ve zor kullanmadan ideolojik olarak işleyen eğitim kurumları, kiliseler, sendikalar, hukuki sistemler, edebiyat, güzel sanatlar, spor gibi kültürel kurumlar ile medya araçlarıdır. Devletin baskı aygıtlarını ise mahkemeler, hapishaneler, asker (ordu), polis...gibi kurumlar oluşturur (Althusser, 2014). Althusser, ideolojinin her koşulda maddi bir varoluşu olduğuna vurgu yapar; çünkü ideoloji, devlet aygıtları ve pratikleri içine adeta yazılmıştır. Ekonomin nihai belirleyici olması, ideolojik üst yapısal olguları açıklamak için gerekli; ancak yetersizdir. Bir üst yapı unsuru olarak medya da elbette ideolojinin egemenliğinde işler (Curran vd., 1989).

Gramsci ise ideolojiyi, birbirinden farklı sınıfları birbirine bağlayan "toplumsal harç" olarak ifade eder. Bu bakış açısına göre ideoloji, "ortak duyu"nun tesisinde işlev görüyorsa ve insanlar üzerinde onları harekete geçirecek bir motivasyon uyandırıyorse etkilidir (Stevenson, 2008). "Ortak duyu"da, ideolojiler ya otomatik hale gelir ya da doğallaşır. Gramsci için ideolojiler eylemle ilişkilidir, kendi gerçeklik değerlerinden ziyade, toplumsal etkileri merkeze alınarak değerlendirilir (Fairclough, 2003). Gramsci'nin alana kazandırdığı ve İngiliz Kültürel Çalışmaların da anahtar kavramlarından olan hegemonya penceresinden ideoloji, bir mücadele alanı olarak görülür. Gramsci'ye göre hegemonya, var olan düzende onu geri plana iten çoğunluğun, sisteme karşı rızasının sürekli bir şekilde kazanılmasını ifade eder. Medya da bu ortak duyunun oluşmasında hegemonyacı işlevi dolayısıyla önemli bir yere sahiptir (Fiske, 2003). Gramsci'ye göre medya, görece otonom bir yapıdadır ve bu özelliği onu doğrudan denetlemeye engel olur. Dahası, onun iletilerine meşruluk ve güvenilirlik kazandırır. Böylece, baskıcı olmayan bu kapalı denetim mekanizması daha etkili olurken; ideoloji, bütünleştirici bir güç olarak işlev görür. Haber sunumlarında yer alan hegemonyacı değerler, zorlamayla yerleştirilmeyen doğal görünüşleri sayesinde sözü edilen "ortak duyu"yu yaymada çok daha etkilidir (Shoemaker & Reese, 2014).

Başta sözü edilen medya analizleri külliyatı içinde özellikle İngiliz Kültürel Çalışmalar, medyayı, üst yapı kurumu olarak alt yapının belirleyiciliği içinde işleyen bir yapı biçiminde görmenin kısıtlılıklarına vurgu yapar. Medyanın, ideolojinin yeniden üretiminde anahtar rolü olduğunun altını çizen İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneğine göre (Smith, 2007), eleştirel düşünmeyi engelleyen işlevi ile medya, kendine göre gerçeklik tanımları inşa ederek sorun teşkil edecek olası konuları, dünyanın oluş biçiminin bir parçası şeklinde sunarak doğallaştırır. Kültürel Çalışmalar'a göre Gramsci'nin geliştirdiği hegemonya, egemen güçlerin kitle üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik tahakkümü nasıl tesis ettiğini ortaya çıkaran merkezi bir kavramdır. Medya içeriklerini bir metin olarak ele alan gelenek, metinlerin dilsel ve ideolojik yapılanmasına dikkat çekmiş; pasif izleyici/okuyucu nitelmesine aktif bir izleyici/okuyucu özelliği atfetmiştir.

Ortaya koydukları kavramlar kimi zaman birbirinin lokomotifleri olurken kimi zaman kavramlara bakış açıları tamamıyla değişse de pek tabii ki burada değişmez bir ön kabul,

Marksist literatürü oluşturan bir sınırın hep söz konusu olduğudur. O da; üst yapısal kurumların görece özerk ve tersine diyalektik etkisini göz ardı etmeksizin, dikkate alınan ve analizin yapıldığı zaman ve mekânın üretim biçimi ve ilişkileri içinde, onun temel belirleyiciliğinde şekillenen üst yapısal kurumların yapısal işleyişidir. Örneğin, herhangi bir medya kuruluşu, tarihsel olarak modern döneme dair bir kurumsal yapı olarak kapitalist üretim biçimi ve ilişkileri içinde işleyen, onun kurallarına bağlı ve o işe sermaye koymuş, kâr güdüsü ile hareket eden bir sermayedarın sahipliğinde, rekabet ortamının gerekliliğine uygun biçimde davranmak zorundadır. Bu, tüm üst yapı kurumları için geçerlidir ve medya, bütünüyle bu kurallara riayet etmek zorundadır. Yoksa Wallerstein'in söylediği gibi, "...iflas, kapitalist sistemin acımasız bir temizlik malzemesi olmuş, tüm iktisadi aktörleri durmadan şu ya da bu ölçüde, çok çiğnenmiş yolları izlemeye zorlamış, kolektif olarak gitgide daha çok sermaye birikmesini sağlayan yönde davranmaları için baskı yapmıştır" (Wallerstein, 2016) ve yapmaktadır. Öyleyse kapitalist üretim biçimi ve ilişkileri medya için bir sınırlılıktır; ancak Kültürel Çalışmalar Ekolüne göre, bu sınırlılık içinde dahi, bir üst yapı kurumu ve bütün kamusal alanı kapsayan kültürel bir alan olarak medya, kültürel alan içinde sınıfsal mücadeleye izin verir ve tersi yönde, alt yapıya diyalektik bir etkide bulunur.

Bu pencereden bakıldığında medya analizlerinde, medyanın bir kültürel mücadele alanı şeklinde hâkim ideolojiye yönelik direnişe olanak sağladığının gözetildiğini söylemek mümkündür. Bunun iki yönü vardır: Birincisi, doğrudan medyanın kendisi ve çıktıları ile ilgilidir. Medya, kapitalist bir işletme de olsa, yekpare değildir. Sisteme yapısal ve doğrudan bir itiraz barındırmaz; ancak ekonomik, politik ve toplumsal olaylar ile ilgili, hâkim ideolojinin kabullerine ve dayatmalarına itiraz edebilir. Bu, genellikle hükümet politikaları karşısında halkı gözetken eleştiriler şeklindedir. Örneğin, göç politikasına karşı, göçmenleri; yasalardaki ırkçılığa karşı eşitliği savunan ya da kadın şiddetine karşı tepkileri dile getiren içerikler üretir ve bunların her biri (sol, liberal ya da demokrat) kendi içinde ideolojiktir. Tam tersi de olabilir. Bu da medyanın kültürel çeşitlilik içindeki çoğulcu yerini gösterir. Örneğin ırkçı, göçmen karşıtı içerikler üretebilir. Bu durumda ideolojik olarak sağ, faşist vb. adlandırmalar ile sınıflandırılır. İkincisi ise medyanın yekpare davranmadığı gibi, sınıfsal olarak işçi sınıfının da tek biçim olmadığı ve medyanın kendisine sunduklarına da edilgen kalmadığına dairdir. Onları açılmakla, kendi ırk, cinsiyet, din vb. arka planına uygun şekilde müzakere ederek ya da reddederek karşılık verebilir. Dolayısıyla, medya analizlerinde bu iki unsur, alt yapıya yönelik diyalektik bir karşıtlık üretme potansiyeline sahip olduğu için oldukça önemlidir. Söylem analizi de bu unsurlardan hareketle şekillenmiş bir okuma yöntemidir.

1. 2. Medya İçeriklerinde Söylem ve Eleştirel Haber Çözümlemesi

Medya ürünlerinin gerçekliği aktarmaktan çok, gerçekliğin inşasındaki işlevlerine önceki satırlarda çok defa değinildiği üzere, haber de bu ideolojik işlevin yerine sıklıkla getirildiği medya içeriklerindedir. Bu ideolojik yeniden üretim ise belirli bir söylem içinde gerçekleşir. Barret'a göre söylem dil ve ideoloji arasındaki ilişkiyi anlamak adına anahtar bir kavramdır (Dursun, 2001). Dil kullanımının, toplumsal ve kültürel bağlamda ele alınması olarak kısaca ifade edilen söylem (Kocaman, 2003), eleştirel yaklaşımlarda ise sadece dil kullanımını betimlemekle kalmaz; söylemin güç/iktidar ve ideoloji tarafından nasıl şekillendiğini, toplumsal kimlik ve ilişkiler ile bilgi ve inanç sistemlerinin yapılanmasındaki etkilerini de gözler önüne serer. Söylem, içinde ideolojiyi barındırırken, ideoloji ise söylemin oluşmasındaki çerçeve olarak birbirleriyle ilişkilendirilebilir (Ilgın, 2003). Fairclough ise (Fairclough, 2003) dilin, ideolojinin maddi bir şekli olduğunu

ve ideoloji tarafından kuşatıldığını belirtirken; söylemin, politik, ekonomik yapılar ile pazardaki ilişkiler, devlet ve eğitim gibi kurumlardaki ilişkileri de içeren yapılarca biçimlendirilen ideolojik bir doğası olduğunu vurgular. Söylem, toplumsal yaşantıyı çevreleyen ilişkilerin, özne ve nesnelere üretilmesine ve yeniden üretilmesine katkı sunar.

Söylemin, ideolojilerin yeniden üretiminde ve günlük ifadelerde vazgeçilmez bir rolü vardır (Van Dijk, 2003). Thompson'a göre anlamın, dil içinde hareket etmesi ile ortaya çıkan şey, söylemdir. İdeoloji ise bu anlamın belli kişi ve gruplar lehine nasıl harekete geçirildiği ile ilgilenir (Sancar, 1997). Söylem, ideolojinin, dilde anlatım bulması, toplumsal oluşum olarak dil aracılığıyla meydana gelmesi dolayısıyla ideoloji ile zorunlu bir ilişki içindedir. Düşünce ve inanç üretiminde olası bir karşıtlık durumunda, taraf olması kaçınılmaz hale gelir ki bu durum da doğasında egemenlik eğilimi taşır. Söz konusu düşünce ya da inancı belirleyen taraf, söylemin üreticisidir. (İlgin, 2003). Sözü edilen bu ideoloji, dil, söylem süreçlerindeki ilişkileri belirleyen ve kontrol edenlerin egemen tarafta yer almaları ve bunların en önemli aracısının medya olması, medya ve haber içeriklerinin egemen ideoloji eliyle yeniden üretilmesi anlamına gelir ki, egemen ideolojik pratiklerle örülmüş haberin söylemi de egemen söylem halini alır. Egemen ideolojik söylem, tahakküm ilişkilerini, söylem içinde belli bir sistematiğe inşa eder (Özer, 2008).

İdeolojiyle ilişkisi bağlamında, medya ve konu özelinde haber içerikleri üzerinden yaklaşıldığında söylem, bu metinlerin toplumsal iktidarın kurulmasındaki işlevini sergilemek açısından çıkış noktası sağlar (Dursun, 2004). Medya ve haber analizleri söz konusu olduğunda, buraya kadar değinilen egemen güç ve ilişkilerin yapılanması ve sürdürülmesinde medya içeriklerinin üstlendiği rolü anlama çabasında ise eleştirel söylem çözümlemesi rehberlik eder. Çünkü ancak medyanın ideolojik etkisini temel alan eleştirel bir çözümleme, toplumsal iktidarın dilsel pratikler ve söylemsel kuruluş aracılığıyla nasıl gerçekleştiğinin izlerini sürer (Sancar, 1997). Eleştirel söylem çözümlemesi, özellikle 1970'lerden sonra Avrupa akademik çevrelerinde yaygınlaşmış iletişim alanına yeni yöntemsel bir konum sunmaya başlar (Atabek, 2007). Bu alana dair önemli çalışmalar yapan ve öngördüğü modele sıklıkla başvuru alan isimlerin başında ise Teun Adrian Van Dijk gelir. Söylem üretimi ve söylemin denetimi, söylem aracılığıyla toplumsal denetim uygulanmasının önemli bir koşuludur. İnsanlar, güçsüz oldukları sürece söylemin üretim araçlarına, çeşitli metin ya da konuşma şekillerine ulaşma olanakları azalır. Öte yandan, daha güçlü gruplar ve bu gruba ait üyeler, yaygın ve çeşitli söylem rollerini, türlerini ve stillerini denetler ya da en azından bunlara erişme olanağına sahip olur. Onlar, içinde buldukları diyalogları denetler, toplantılara başkanlık eder, emir verir, yasa çıkartır, talimat, rapor veya birçok kitle medyası söylemleri oluşturur. Dahası, başlıkları belirler, söylemlerinin katılımcılarının ve alımlayıcılarının kimler olacağını kararını verebilir. İşte, söylem ve iktidar arasındaki ilişki, bu derece yakındır (Van Dijk, 1994). Eleştirel söylem çözümlemesi, dili olduğu kadar beden dili ya da görsel birtakım öğeleri kapsayan göstergesel biçimlerin de dahil olduğu söylem ile toplumsal pratiklerin diğer öğeleri arasındaki diyalektik ilişkinin çözümlemesini içerir (Fairclough, 2003). Bu noktada, daha önceki satırlarda anıldığı üzere, söylem üretiminde ve söylemi anlamada ideolojilerin etkisi ve söylem üzerinde kendilerini gösterme biçimleri ve yolları farklılık gösterir. Van Dijk'e göre ideoloji, söylemin hemen her yerinde ortaya çıkabilir. Söylemin anlamı, söylem içinde yer alan kelime ve cümlelerin anlamlarıyla sınırlı değildir; konular ve temalar gibi küresel anlamları bulunur. Bir söylemin konusu varsa, küresel olarak tutarlıdır. Ayrıca, ideolojik yaklaşımla gerçekleştirilen bir söylem analizinde cümle veya

metnin bir parçasıyla ima edilmiş bir anlam varsa, onları açığa kavuşturmak, eleştirel çözümlemede etkili bir araç olarak işlev görebilir (Van Dijk, 2003).

Medya ve dolayısıyla haber söylemlerini, ideolojik bir üretim olarak kabul eden eleştirel yaklaşım bakış açısında, haberde tercih edilen kelimeler önem taşır. Çünkü söylemlerde geçen kelimelerin anlamları, “neyi açıkladıkları”na ya da “nerede açıklandıkları”na göre değişir (Sözen, 1999). Van Dijk’e göre haber söyleminde mikro yapıda tercih edilen sözcükler, topluma ait güç/iktidar ilişkilerinin izlerinin sürüleceği en dikkat çekici yerdir. İdeolojik yapılanmanın sık şekilde karşılaştığı yer olan sözcükler, bu anlamda önem taşır. Örneğin, “özgürlük savaşçısı” ya da “terörist”, bakış açılarına göre şekillenmiş bir tercihi temsil eder (Özer, 2011). İnal da haberde sözcük seçimi ile ilgili olarak bunun bir tavrı yansıttığını vurgular ve aktaranın dilinin, farklı belirlenimler doğrultusunda oluşan güç/iktidar ilişkilerinin, söylem kapsamında bir araya getirildiği merkezi, hâkim olan düşünceyi yansıttığını ifade eder (İnal, 1996).

Öte yandan sosyal hayatın verileri olarak söylemler, dilin objektif durumlarını açıklamaktan uzaktır. Çünkü, tıpkı içinde bulunulan sosyal ilişkiler gibi onlar da çok boyutlu ilişkiler halinde anlam kazanır. Öznelliğin birer ürünü olmaları nedeniyle de saf söylemlerin olduğu söylenemez; tarafsız değildir (Sözen, 1999). Sözü edilen bu tarafsız olamama gerçeğinden, kişilerin, bakış açısını dil aracılığıyla yapılandırdıkları haber içerikleri de payına düşeni alır. Yansız haber yapılamayacağına ilişkin, haber dili ve söyleminde ideolojik üretimin kaçınılmaz olduğunu ifade eden Hackett, haberin, medyanın sahiplik yapısı ve ekonomi politiği merkezinde şekillendiğini dile getirir. Bu süreçte medya, haber kaynağından haber değerine kadar birçok değişken etrafında ideolojik olanla iç içe geçerek hâkim ideolojiyi yeniden üretir ve haberde ideolojik olan, yanlılığı da beraberinde getirir. Burada Hackett’in altını çizdiği nokta ise önemlidir: Sözü edilen ideolojik üretim, medya kurumları için sabit; ancak üretimin görünümü, şekli, kapsamı ise her bir medya kurumu için değişkendir. Aynı haberin farklı medya kurumlarında, farklı şekilde sunulması, medya kuruluşlarının bağımlı oldukları “ideolojik atmosferden” kaynaklanır (Özer, 2011). Medya kuruluşları, sahip olduğu “ideolojik çizgi” doğrultusunda, haberin söyleminde ideolojik üretim yapar. Haber, kaynağı olan medya organizasyonunun yapısına uygun şekilde yeniden kurgulanır. Van Dijk de eleştirel söylem çözümlemesini ‘bir pozisyon alma’ şeklinde niteleyerek nötr olamayacağını belirtir. Nixon ve Pover da yine benzer bir yaklaşımla söylem çözümlemesinin bir ‘okuma’ olduğunu; dolayısıyla gerçeğe dayalı değil, anlama dayalı bir sonuç amaçlandığını vurgular (Atabek, 2007). Özetle, medya araçları, haberin üretim sürecinde gerçeği aktarmaz; kendi ideolojisi çerçevesinde kodlayarak gerçeği yeniden üretir.

2. Yöntem

Nitel araştırma yöntemlerinden olan eleştirel söylem analizi, çalışmanın yöntemini oluşturmaktadır. Buraya değin görüşlerine sıklıkla başvurulmuş Teun Adrian van Dijk’in eleştirel söylem çözümlemesi modelinin, daha önce yapılan birçok çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da temel alınmasının nedeni, haberin ideolojik sunumunu ve yapısını görünür kılması açısından öne çıkmasıdır. Cümlelerin gramatik yapılarını ifade eden ‘sentaktik’ ile kelimelerin ve cümlelerin; yani söylemin bütününe anlamı olarak ifade edilen ‘semantik’, Van Dijk’in haber söyleminde kullandığı iki dilsel çözümleme türüdür. Söylem çözümlemesi modeli ise ‘makro yapı’ ve ‘mikro yapı’ olarak iki bölüme ayrılır. Makro yapıda, başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, bağlam bilgisi, ardağan bilgisi ile fotoğraflar incelenir. Mikro yapıda ise, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri, haber retoriği çözümlenmeleri yapılır. Ayrıca, cümle yapılarının aktif ya

da pasif olması, basit ya da karmaşık olması, cümleler arası nedensel ve işlevsel ilişkiler, kullanılan fotoğraflar, bilgiler ile görgü tanıklarının ifadeleri de mikro çözümlemede dikkat edilmesi gereken diğer noktalar. Van Dijk'ın haber söylemini yapılandıran, bağlamsal unsurları göz önünde bulundurarak geliştirdiği sistematik haber çözümlemesi modeli şu şekildedir (Özer, 2009):

Tablo 1. Teun Adrian Van Dijk Haber Çözümlemesi Modeli

MAKRO YAPI		MİKRO YAPI			
Tematik Yapı	Şematik Yapı	Sentaktik Çözümleme	Bölgesel Uyum	Kelime Seçimleri	Haber Retoriği
a) Başlıklılar -Ana başlık -Alt başlık -Yan başlık	a) Durum 1. Ana olayın sunumu 2. Sonuçlar 3. Ardalan bilgisi 4. Bağlam Bilgisi	a) Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması b) Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması	a) Nedensel ilişki b) İşlevsel ilişki c) Referansal ilişki		a) Fotoğraf b) İnandırıcı bilgiler c) Görgü tanıklarının ifadeleri
b) Haber Girişi 1. Spot/ lar 2. Haber metninin ilk paragrafı	b) Yorum 1. Haberin kaynakları 2. Yorumlar				
c) Fotoğraf					

Makro yapı tematik ve şematik çözümleme olarak iki başlıkta analiz edilir. Çözümlemeye öncelikle tematik yapının analiziyle başlanır; çünkü Van Dijk'e göre, haber başlıkları ve haberin özeti olarak adlandırılan spotlar ve giriş cümleleri haber söylemini oluşturur. Yani haber anlatıları, makro önermelerden meydana gelir. Dolayısıyla, atılan manşetler başta olmak üzere bu bölümler, medya kuruluşlarının ele alınan konuyla ilgili ideolojik bakış açılarının makro düzeyde yansıdığı yerlerdir. Söylem içinde yapılandırılan temalardan oluşan makro önermeler, enformasyon eksiltimi, genelleştirme, kurgulama şeklinde üç aşamadan geçer. Enformasyon eksiltiminde başlıkta yer, dönem, zaman gibi bilgilere yer verilmez; genelleştirmelerde, sınırları belli bir konuya ya da gruba ait özellik tümünü kapsayacak bir kavramla açıklanabilir ve kurgulamada ise eylemler genelleştirilerek bir terim altında bir dizi eylem özetlenir. Ardından, söz konusu olayın gelişim süreci, arka planında yaşananlar ve haberde geçen kişilerin olayla ilgili bilgi ve görüşlerine yer verilen bölümler incelenir. Makro yapı kapsamındaki şematik yapıda ise haberin sunuluş biçimi ile haberde öne çıkarılan ya da arka plana atılan yönleri, görüşlerine yer verilen kişiler ve onların ifadelerinin aktarılış şekli çözümlenir. Haber şeması ile haber girişi, ana olay, bağlam bilgisi ve yorumlardan önce başlıklar gelir.

Mikro yapı çözümlemesi, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, kelime seçimleri ve haber retoriği başlıklarında incelenir. Haberde kullanılan cümlelerin yapısı, uzunluğu, etken veya edilgen kullanımı, basit ya da karmaşık olması yönünden değerlendirilir. Bölgesel uyumla, art arda gelen cümlelerin ve cümlelerin bölümlerinin birbirleriyle ilişkileri nedensel, işlevsel ve referansal ilişki bakımından analiz edilir ki buralarda ideolojik bulgular gözlenebilir. Ayrıca tercih edilen kelimeler de yine ideolojik yapılanma adına önemlidir. Haber retoriğinde ise haberin sunum tarzı ele alınır. Haber fotoğrafları, görgü tanıkları ifadeleri, kaynaklardan alıntı gibi ikna edici ve inandırıcı verilere bakılır (Özer, 2009).

Haber metinlerinde olayın kendisinden çok, onun nasıl aktarıldığı öncelikli durumdur. Bu anlamda tercih edilen başlıklar ve kelimelerle beraber olayın taraflarının ve tanıklarının ifadesi, resmi ya da gayri resmi olarak belirtilen ancak yorumun çokça kullanıldığı aktarımlar da haberde planlanan söylemin yapılandırılmasında ve amaçlanan etkinin oluşturulmasında işlevseldir.

“Bağlam” kavramı, eleştirel söylem çözümlemesinde çok önemlidir. Bu çözümlemede süreç, problemi bağlamına yerleştirmek ve bu doğrultuda anlamı analiz etmek şeklinde ilerler. Burada anlam, dilbilimsel kavramlar ışığında üretilen ideolojinin izini sürerek çıkarılır. Dolayısıyla eleştirel söylem çözümlemesi, öznel yorumların tesadüfi olarak yazılması demek değildir (Özer, 2018). Bu noktada, Van Dijk’ın haber çözümleme modeli, makro ve mikro yapı ana başlıklarında şekillenen her bir unsurun birbirinin ardılı olmasından hareketle, bütüncül olarak ele alınıp analiz edilerek aynı olayın farklı kaynaklarda nasıl örtük biçimde bağlamından kopartılarak haberleştirildiğini ortaya koymaktadır.

3. Bulgular

3.1. İstanbul Müzakereleriyle İlgili Sabah, Sözcü ve Birgün Gazetelerinde Yayınlanan Haberlerin Söylem Analizi

Haberin konusunu, Rusya ve Ukrayna Savaşı devam ederken Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın girişimleri ile Türkiye arabuluculuğunda 29 Mart 2022 tarihinde İstanbul Dolmabahçe Sarayı’nda gerçekleşen ve Belarus sonrası ilk doğrudan ve yüz yüze ateşkes görüşmeleri oluşturmaktadır.

3.1.1. Sabah Gazetesi

“Dünyanın gözü Türkiye’de! Başkan Erdoğan’ın barış mesajı manşetleri süsledi: Haftanın şahsiyeti Erdoğan”

Makro Yapı

Sabah Gazetesi’nin 29 Mart 2022 tarihli İstanbul Müzakere’sini konu alan ilk haberi, tematik yapı açısından incelendiğinde, “Dünyanın gözü Türkiye’de! Başkan Erdoğan’ın barış mesajı manşetleri süsledi: Haftanın şahsiyeti Erdoğan” başlığıyla duyurulduğu görülmektedir (Sabah Gazetesi, 2022a). Bu başlıkla, dünya medyasının, söz konusu müzakere girişimi dolayısıyla, gündeminin Türkiye olduğu ve bunun memnuniyetle karşılandığı ifade edilmiştir. Diğer yandan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Rusya ve Ukrayna taraflarını barışa davetinin, dünya medyasında manşet olduğu ve içinde bulunulan haftanın en önemli kişinin Cumhurbaşkanı Erdoğan olduğu vurgulanmıştır.

Haberlerin temasını belirleyen haber girişi ve spotuna bakıldığında, başlıkta olduğu gibi Türkiye’nin, müzakereye ev sahipliği yapması dolayısıyla dünya medyasının gündeminde olduğu vurgusunun öne çıktığı görülmektedir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın gerçekleştirdiği konuşmadan başlıkların, yabancı basında manşetlerden ve özellikle barış mesajlarını öne çıkararak duyurulduğu ifade edilmektedir. Ayrıca Erdoğan’ın konuşmasında, Rusya Devlet Başkanı Putin’e ve Ukrayna Cumhurbaşkanı Zelenski’ye seslendiğinin altı çizilerek konuşmasından doğrudan yapılan alıntı ile müzakereye yapılan ev sahipliği ile arabuluculuk rolünün kendisi tarafından vurgulandığı öne çıkarılmaktadır. Bu bağlamda haberin müzakere dolayısıyla Türkiye ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın dünya medyasında yarattığı olumlu etki üzerine kurulduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 1. Dünyanın gözü Türkiye’de! Başkan Erdoğan’ın barış mesajı manşetleri süsledi: Haftanın şahsiyeti Erdoğan (Sabah, 29 Mart 2022)

Haberde kullanılan fotoğrafta (Şekil 1) ise haberin temasına uygun şekilde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Dolmabahçe’de, Türkiye ile Rusya ve Ukrayna bayraklarının bulunduğu kürsüde yaptığı konuşmasından bir kare görülmektedir.

Şematik yapı unsurunun ilk basamağı olan ana olayın sunumu, haber girişinde yer almaktadır. Rusya-Ukrayna savaşında ateşkesi sağlamak üzere diplomasi trafiğini Türkiye’nin yönettiğinin, Başkan Recep Tayyip Erdoğan’ın önderliğinde Dolmabahçe’de müzakere için kurulan tarihi masanın, dünya basını tarafından takip edildiğinin ve Erdoğan’ın yaptığı konuşmada kullandığı ifadelerin manşetleri süslediğinin sunulduğu görülmektedir. Haberin devamında ise sözü edilen müzakere üzerine dünya basınında yapılan haberlerden örnek satırlar yer almaktadır.

Bu noktada sonuçlara bakıldığında, dünya basınından örneklerin yer alması, haber değerliliğini öne çıkarırken; Dijk’in da vurguladığı üzere (Özer, 2009), olayın sonucunun öneminin, haber olmasında da etkili olduğu görülmektedir. Dünya basınının BBC, CNN, The Guardian, Le Figaro, Deutsche Welle, Haaretz, Jerusalem Post gibi önemli temsilcilerinin yer verdiği müzakere haberleri ile Alman gazeteci yazar Wolfram Weimer’in “Haftanın Şahsiyeti Erdoğan” başlığıyla kaleme aldığı makalesinde, ateşkesin sağlanabilmesi için barış görüşmelerini Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Almanya Başbakanı Olaf Scholz, İsrail, İsviçre, Papa veya Birleşmiş Milletler’in değil; Erdoğan’ın İstanbul’da organize edebildiğini vurguladığı kısımların haberde sunulduğu görülmektedir. Bütün dünyanın izlediği söz konusu savaşta, Batı’nın değil; Türkiye ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın müzakere adına önder rolü üstlenmesinin dünya basınında yarattığı olumlu sonuçlar ortaya konulmaktadır.

Haberde, ardalın ve bağlam bilgisine, Rusya-Ukrayna savaşında ateşkesi sağlamak üzere diplomasi trafiğini yürüten Türkiye ifadesiyle, haberin girişinde kısaca yer verildiği görülmektedir. Gazetenin dış haberler servisinin oluşturduğu haberde, önceki satırlarda anılan dünya basınına önemli yedi medya kuruluşu ile Alman gazeteci kaynak olarak gösterilmektedir.

Mikro Yapı

Sentaktik çözümlemeye (cümle yapılarına) bakıldığında, çoğu cümlenin aktif yapıda olduğu görülmektedir. Ayrıca haberde, karmaşık cümle yapıları kullanılmamış; haber, basit ve kısa cümlelerle sunulmuştur. Haberin çoğunda dünya basınından kuruluşların, müzakereyi nasıl gördüklerinin örnek bölümlerine yer verildiği için, söz konusu ülke dilinden Türkçeye çevirilerin de yine aktif cümleler şeklinde olduğu görülmektedir. Bu durum aynı zamanda, haberin söz konusu kaynaklarda yayınlanmış, inandırıcı bilgi ve açıklamalar çerçevesinde sunulduğunu göstermektedir.

Haberde, “Rusya-Ukrayna savaşında ateşkesi sağlamak üzere diplomasi trafiğini yürüten Türkiye, bir kez daha dünya siyasi arenasının kesişim noktası haline geldi. Başkan Recep Tayyip Erdoğan’ın İstanbul’da Dolmabahçe’de Rusya Ukrayna barış müzakereleri için kurulan tarihi masa, dünya basını tarafından yakından takip edildi.” cümleleriyle nedensel ilişki kurulduğu anlaşılmaktadır. Dünya basınının müzakere sürecini ele aldığı haber örneklerinden aktarımlarda ise Erdoğan’ın yaptığı konuşmadan alıntılarının yoğunlukla kullanıldığı ve özellikle ateşkes çağrısı yaptığı, “Adil bir barışın kaybedeni olmayacağına inanıyoruz.” ifadesine yer verdikleri aktarılmaktadır. Haberin, Alman gazeteci-yazar Wolfram Weimer’in, NTV Online’da Haftanın Şahsiyeti köşesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan’a yer verdiğinin aktarıldığı bölümünde ise ateşkesin sağlanabilmesi için barış görüşmelerini Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Almanya Başbakanı Olaf Scholz, İsrail, İsviçre, Papa veya Birleşmiş Milletler’in değil Erdoğan’ın İstanbul’da organize edebildiğini söyleyen Weimer’in, ‘Batı değil Erdoğan başardı’ başlığında verilen mesaja dikkat çektiği görülmektedir.

Haberde yer verilen kelime seçimlerine bakıldığında, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “başkan” şeklinde sunulduğu görülmektedir. Bu ifade, dünya basınından haberlerin aktarımında haber içeriği çevirisine geçmeden önce de yer almaktadır. Ayrıca, liderlerin müzakere için bir araya gelmesinin önemi “tarihi masa” ifadesiyle vurgulanmaktadır.

Haber retoriği açısından bakıldığında, dünya basınının önemli temsilcilerinin müzakereyi nasıl gördükleri üzerinden oluşturulmuş bir haber olması, inandırıcı bilgilerin haberde sunulduğunu göstermektedir. Bu anlamda, yer verilen açıklamalar ve fotoğraflar da haberin sunumundaki temalara kanıt oluşturmaktadır. Makro ve mikro yapı açısından incelendiğinde, haberin kelime seçimleri, fotoğraf ve sunum şekli ile haber retoriğini oluşturmada olduğunu ve gazetenin ideolojisi bağlamında bir ideolojik üretimi ortaya koyduğunu belirtmek mümkündür.

“Hollanda basınından Türkiye’ye övgü dolu sözler: Başkan Erdoğan’a Nobel Barış Ödülü verilebilir”

Makro Yapı

Sabah Gazetesi’nin 30 Mart 2022 tarihli haberi tematik yapı bakımından incelendiğinde başlık, “Hollanda basınından Türkiye’ye övgü dolu sözler: Başkan Erdoğan’a Nobel Barış Ödülü verilebilir” olarak görülmektedir (Sabah Gazetesi, 2022b). Habere ilk bakışta kullanılan başlıkla haberin, Hollanda basınında Türkiye ile ilgili yaşanmış ve olumlu karşılanmış bir gelişmenin sonucunda Cumhurbaşkanı Erdoğan’a Nobel Barış Ödülü verilebileceği üzerine oluşturulduğunu söylemek mümkündür.

Haber spotu olan, “Türkiye, Antalya Diplomasi Forumu’nun ardından İstanbul’da düzenlenen zirve ile Rusya ve Ukrayna müzakere heyetleri arasındaki toplantıya ikinci kez ev sahipliği yaptı” cümlesiyle Türkiye’nin, Rusya- Ukrayna savaşına ateşkes çağrısını yinelediğini, bunu ülke liderlerinin de olduğu heyetlerin katıldığı müzakereyle gerçekleştirdiği belirtilmektedir.

Haber girişindeki, “Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenski ile diplomasi trafiğini sürdüren Başkan Erdoğan’ın yürüttüğü arabuluculuk faaliyetleri dünya basınında da geniş yer buldu. Hollanda’nın yüksek tirajlı gazetelerinden Algemeen Dagblad’da yayımlanan makalede Türkiye’nin diplomasi başarısına vurgu yapıldı, “Başkan Erdoğan’a Nobel Barış Ödülü verilebilir”. ifadeleri incelendiğinde, Hollanda basınına ve haberin başlığına yansıyan cümlelerin

nedeninin detaylandırıldığı görülmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın üstlendiği arabuluculuk faaliyetlerinin dünya basınında geniş olarak yer aldığı belirtilmektedir. Spotta ayrıca, Hollanda'nın çok okunan gazetesinde yayımlanan yazıda da Türkiye'nin diplomasi başarısı ve bu başarıdan dolayı Cumhurbaşkanı Erdoğan'a Nobel Barış Ödülü verilebileceğinin ifade edildiği görülmektedir.

Şekil 2. Hollanda basınından Türkiye'ye övgü dolu sözler: Başkan Erdoğan'a Nobel Barış Ödülü verilebilir (Sabah, 20 Mart 2022)

Haberde (Şekil 2), Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, habere konu olan müzakere toplantısında kürsüde gerçekleştirdiği konuşmasından bir fotoğraf yer almaktadır. Bu anlamda fotoğraf, haberin temasına uygun olarak seçilmiştir.

Şematik yapı unsurlarından ana olayın sunumu, haber girişinde yapılmıştır. Haber, ana olayı, müzakereye ev sahipliği yapan Türkiye ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tarihi olarak adlandırdığı başarısı üzerinden sunmuştur: "Başkan Erdoğan'ın yürüttüğü arabuluculuk faaliyetleri dünya basınında da geniş yer buldu. Hollanda'nın yüksek tirajlı gazetelerinden Algemeen Dagblad'da yayımlanan makalede Türkiye'nin diplomasi başarısına vurgu yapıldı, Başkan Erdoğan'a Nobel Barış Ödülü verilebilir".

Sonuçlar incelendiğinde, yine haber girişinin öne çıktığı görülmektedir. Olaya diplomasi başarısı açısından haber değeri atfedilmektedir. Bu bağlamda haberde birbirine bağlı iki sonuç net şekilde ortaya çıkmaktadır: Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Erdoğan'ın, savaşın sona ermesi ve barışın sağlanmasına yönelik yürüttüğü çalışmalar, dünya basınında büyük yer bulmuştur ve Hollandalı gazeteci Saskia Van Westhreenen'in işaret ettiğine göre bu diplomasi başarısı dolayısıyla Erdoğan'a Nobel Barış Ödülü verilebilir.

Ardalan ve bağlam bilgisi olarak haberde, Antalya forumundan sonra İstanbul'da düzenlenen bu müzakereyle Türkiye'nin heyetlere, ikinci defa ev sahipliği yaptığına dair bilgi aktarılmaktadır. Ayrıca, bu haberden bir gün önce gerçekleşen müzakere sonrasında Türkiye ve Erdoğan'ın, dünya basınında önemli kuruluşlarına ait medyalarda büyük yer bulduğu ve bu yankının ikinci günde de sürdüğüne ilişkin ifadeler yer almaktadır. Gazetenin dış haberler servisinin oluşturduğu haberde, Hollanda'nın çok okunan gazetesi ve gazetenin baş haber sorumlusu Saskia Van Westhreenen kaynak olarak gösterilmektedir.

Mikro Yapı

Mikro yapı unsurlarından olan santaktik çözümlemeye (cümle yapılarına) bakıldığında, haberde karmaşık cümle yapılarının kullanılmadığı, basit ve kısa cümlelerin kurulduğu görülmektedir. Haberin genelinde cümleler aktif yapıdayken; sadece Hollanda gazetesinden yapılan aktarımlarda, ifade gereği pasif cümleler kullanılmaktadır.

Haberde geçen kelimeler incelendiğinde, haberde müzakerenin “tarihi zirve” olarak birçok kez işaret edildiği ve yine gazetenin bir önceki güne ait haberinde oldu gibi Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “Başkan” ifadesiyle yer bulduğu görülmektedir.

Haberin teması da olan, müzakerenin Hollanda’nın çok okunan gazetesinde övgü dolu sözlerle görülmesi dolayısıyla gazeteden ve gazetenin baş haber sorumlusu Van Westreenen’in kaleme aldığı makalesinden yapılan alıntılar ile müzakareyi takip eden basın temsilcilerinin varlığı, haberin inandırıcı bilgiler sunduğunu göstermektedir.

Gazetenin, olayı haberleştirmesi makro ve mikro yapı bakımından incelendiğinde, kelime seçimleri, kullanılan fotoğraf ve sunum şekli ile haber retorikini oluşturmakta olduğunu ve ideolojik üretimi desteklediğini söylemek mümkündür.

3.1.2. Sözcü Gazetesi

“Alman gazeteden Türkiye’deki müzakerelerle ilgili dikkat çeken analiz: “Erdoğan kesinlikle bir barış meleği değil!”

Makro Yapı

Sözcü Gazetesi’nin 29 Mart 2022 tarihli haberi tematik yapı bakımından incelendiğinde başlığın, “Alman gazeteden Türkiye’deki müzakerelerle ilgili dikkat çeken analiz: “Erdoğan kesinlikle bir barış meleği değil!” olduğu görülmektedir (Sözcü Gazetesi, 2022a). Bu ifade doğrultusunda habere ilk bakıldığında, Türkiye’deki müzakere üzerine Alman gazetesinde yapılan analizin dikkat çekici olarak vurgulandığı ve gazetenin, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın müzakere sürecinde üstlendiği rol için ‘barış meleği’ olarak görülmediğini kesin bir yargı ile başlığa taşıdığı görülmektedir.

Haber spotu olan, “Alman Bild gazetesi, İstanbul’da gerçekleşecek müzakereleri ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın tutumunu analiz eden bir yazı yayınladı. Yazıda, ‘Erdoğan ne elde etmek istiyor?’ sorusuna yanıt arandı.” ifadeleriyle, İstanbul’da gerçekleşecek müzakerenin bütün dünya tarafından önemle takip edileceğini ve Alman Bild gazetesinin müzakere ve bu süreçte Erdoğan’ın tutumuna ilişkin yayınladığı yazıda, Erdoğan’ın müzakereler sürecindeki rolüyle elde etmek istediği bir şey olduğunu ima ettiği soruyla analiz ettiğini aktarmaktadır.

Şekil 3. Alman gazeteden Türkiye’deki müzakerelerle ilgili dikkat çeken analiz: “Erdoğan kesinlikle bir barış meleği değil!” (Sözcü, 29 Mart 2022)

Haberin ana fotoğrafına teması gözetilerek bakıldığında kullanılan fotoğrafın, daha ziyade haberin ilerleyen satırlarında aktarıldığı üzere Erdoğan’ın müzakereden bir gün önce Rusya Devlet Başkanı Putin ile gerçekleştirdiği telefon görüşmesinin de Alman Bild Gazetesi’nde yer aldığına ilişkin satırları özetleyen bir fotoğrafın tercih edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla fotoğrafın, haberin ana temasına uygun seçilmediğini söylemek mümkündür.

Şematik yapı unsurlarından olan ana olayın sunumu incelendiğinde, Rusya-Ukrayna savaşında ateşkes sağlanmasına yönelik Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın diplomasi hamlelerinin önceki aylardaki gibi sonuçsuz kalacağı, Rusya'nın zaten uzlaşmaya isteksiz bir tutum sergilediğinin açık olduğu, gerekçe gösterilerek vurgulanmaktadır. Erdoğan'ın müzakere toplantısından bir gün önce Putin ile yaptığı telefon görüşmesinin de öne çıkarıldığı haberde, Erdoğan'ın bu müzakere daveti dolayısıyla asıl elde etmek istediği şey üzerine, Almanya'nın iyi bildiği siyaset bilimci Prof. Dr. Heinrich Oberreuter'ın, Bild'e yaptığı açıklamalara yer verilmektedir. Oberreuter'ın, "Erdoğan kesinlikle bir barış meleği değil! Erdoğan'ın içeride ve dışarıda prestij kazanmaya ihtiyacı var. Tüm bu barış süreci, sadece insani nedenlerle yapılmıyor." ifadeleri de ana olay olarak gösterilmektedir. Yine bu söylemi destekler nitelikte Almanya'daki Siyasal Eğitim Akademisi Müdürü Prof. Dr. Ursula Münch'in de Bild'e yaptığı, Rusların görüşmelerle 'gecikme taktiği' uyguladığını ve sadece diplomatik açıdan müzakereye katıldığı yönündeki açıklamalarına haberde yer verilmektedir.

Sonuçlara bakıldığında, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın diplomasi trafiği olumlu sonuçlanmayacaktır; sonuçlansa da bunun insani nedenlerle değil; Erdoğan'ın kaybettiği prestijini kazanımına yönelik adımlar olduğuna dair birbirine bağlı net sonuçlar şeklinde ifade edildiğini söylemek mümkündür.

Haber, müzakerenin sonuçsuz kalacağı üzerinden kurulmuştur. Bu anlamda haberin ardaan ve bağlam bilgisinde, iki ay önce ilki gerçekleştirilen barış görüşmelerinin de sonuçsuz kalması yer almaktadır. Alman Bild Gazetesi, haber kaynağı olarak gösterilmektedir.

Mikro Yapı

Mikro yapı unsurlarının ilki, sentaktik çözümleme (cümle yapıları) incelendiğinde, haberin genel olarak Alman Bild Gazetesi'nde yer alan haberden aktarıldığı ve bu aktarımların pasif yapıyla olduğu görülmektedir. Cümlelerin pasif yapı ile oluşturulması başka bir dilden aktarılmayı ifade ettiği gibi aynı zamanda olayı meşrulaştırmaktadır. Haberde, karmaşık cümle yapıları kullanılmamış; haber, basit ve kısa cümlelerle ifade edilmiştir.

Referansal ilişki açısından incelendiğinde, haberin başlığına da taşınan, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 'barış meleği' olmadığı ifadesiyle, haberin temasına paralel olarak müzakereye olumsuz yaklaşma ve aslında bu süreçle planlanan başka şeyler olduğu söyleminin detaylandırıldığı görülmektedir.

Kelime seçimlerine bakıldığında, "müzakere" ile "hüsran" ve "hayal kırıklığı" kavramlarının ilişkilendirildiği görülmektedir. Haber retoriği açısından incelendiğinde, Bild Gazetesi'nin kaynak olarak gösterildiği haberde, gazetenin Almanya'nın en çok satan gazetesi olarak sunulması ve haberde tanınmış iki ayrı siyaset bilimcinin konu ile ilgili analizlerine sıklıkla yer verilmesi, inandırıcı bilgiler unsurunun kullanıldığını göstermektedir.

Gazetenin, olayı haberleştirmesi makro ve mikro yapı bakımından incelendiğinde, kelime seçimleri, kullanılan fotoğraf ve sunum şekli ile haber retoriğini oluşturduğu, bu unsurların kullanımının ve söyleminin analiz edilen gazetenin ideolojik çizgisiyle uyumlu olduğu görülmektedir.

"Rusya-Ukrayna savaşı: Rus ordusunun Kiev'deki hamlesi taktikmiş"

Makro Yapı

Sözcü Gazetesi'nin 30 Mart 2022 tarihli haberi tematik yapı açısından incelendiğinde başlığının, Rusya-Ukrayna savaşı: Rus ordusunun Kiev'deki hamlesi taktikmiş" olduğu görülmektedir (Sözcü Gazetesi, 2022b). Başlığa ilk bakışta, habere konu olan olay net bir şekilde anlaşılmamaktadır. "Rusya-Ukrayna savaşı" ifadesinden sonra kullanılan iki noktanın, sonrasında ilgili açıklamaya yer verileceği şeklindeki bilindik kullanımı göz önüne alındığında, Rus ordusunun, Ukrayna'nın başkenti Kiev'de bir adım attığı ve bunun sonradan taktik olarak anlaşıldığı ifadesine yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda bilindik bir kullanım olan bu noktalama işaretinin, Rusya-Ukrayna Savaşı adına yapılmış bir açıklama ya da savaşın tek cümlelik özeti gibi anlaşıldığını söylemek mümkündür.

Haber spotu olan, "Dün İstanbul'da Rus ile Ukrayna heyetleri bir araya geldikten sonra Rusya Savunma Bakanlığı, iyi niyet göstergesi olarak Kiev ve Çernihiv'deki saldırıların azaltıldığını duyurmuştu. Fakat uzmanlar, bunun Moskova'nın bir taktiği olduğunu iddia etti." ifadesi incelendiğinde, önceki gün gerçekleşen İstanbul Müzakeresi sonrası, Rusya Savunma Bakanlığı tarafından yapılan Kiev ve Çernihiv'deki saldırıların azaltıldığı açıklamasının, uzmanlarca inandırıcı bulunmadığının aktarıldığı anlaşılmaktadır.

Haber girişinde, bir ayın üzerindedir devam eden Rusya-Ukrayna savaşının son bulması için İstanbul'da önceki gün umut verici görüşmeler yaşandığı, iki ülke heyetlerinin müzakere masasına oturduğu ve sonrasında Rusya'dan açıklama geldiği bilgisine yer verilmektedir.

Haber başlığı, spotu ve girişi incelendiğinde haberin, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda barışı sağlamak üzere heyetlerin İstanbul'da bir araya gelmesiyle umut veren gelişmelerin yaşandığı; ancak sonrasında Rusya'dan gelen açıklamanın uzmanlarca taktik olarak değerlendirildiği üzerine kurulduğu görülmektedir. Buraya değin haberde, toplantının Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın davetiyle Cumhurbaşkanlığı Çalışma Ofisi'nde düzenlendiğine dair herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır.

Şekil 4. Rusya-Ukrayna savaşı: Rus ordusunun Kiev'deki hamlesi taktikmiş (Sözcü, 30 Mart 2022)

Haberde kullanılan fotoğrafta (Şekil 4), iki yanında ülke bayraklarının bulunduğu Cumhurbaşkanlığı kürsüsünde Erdoğan'ın düzenlenen toplantıda yaptığı konuşmayı, kendilerine ayrılan masada takip eden ülke heyetlerinin temsilcilerinin bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda kullanılan fotoğrafın haberin temasıyla bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Şematik yapı unsurlarından biri olan ana olayın sunumu incelendiğinde haberin, ülke heyetlerinin anlaşmak üzere İstanbul'da bir araya gelmesine rağmen sonrasında Rusya'nın, yaptığı açıklamaya uygun hareket etmediği, bunun analistler tarafından da doğrulandığı ve taktik olarak ifade edildiği bilgileriyle sunulduğu görülmektedir. Ayrıca, ABD'nin çok

takip edilen New York Times gazetesine görüş bildiren bazı üst düzey Batılı yetkililerin de Rusya'nın toplantı sonrası attığı adımın göstermelik olduğu, silah ve mühimmat konusunda sıkıntı yaşadığını ve bunların tedariki gerektiği için böyle bir karar aldıkları yönündeki açıklamaları sunulmaktadır. Öte yandan Ukrayna Devlet Başkanı Zelenski'nin de müzakereden gelen pozitif işaretlerin, Rusya'nın bombalarını susturmadığı yönündeki açıklamalarıyla ana olayın sunumundaki söylem, desteklenmektedir. Haberin bütününde, söz konusu müzakerenin ev sahipliğini yapan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hiç yer verilmediği görülmektedir.

Sonuçlara bakıldığında, söz konusu toplantıda konuşulanlar umut vaat etse de Rusya'nın tutumunun, yaşanan gerçeğin böyle olmadığını göstermekte olduğu ifade edilmektedir. Ardalan ve bağlam bilgisine haberde yeterince verilmemiştir. Haberin, müzakereden yansıyan olumlu mesajlara karşın, Rusya'nın adımlarının savaşı sonlandırmaya yönelik olmadığı üzerine kurulduğunu söylemek mümkündür. Gazete, haberi oluştururken Rusya Savunma Bakanı Yardımcısı Aleksandr Fomin ve Ukrayna Devlet Başkanı Zelenski'nin açıklamaları ile bazı üst düzey Batılı yetkililer, Kremlin'e yakın bir kaynak, uzmanlar ve analistler olarak belirtilen kişi veya kişileri inandırıcı unsurlar olarak göstermektedir.

Gazetenin, olay taraflarından Rusya ve Ukrayna adına Fomin ve Zelenskiy'nin açıklamalarına yer vermesi, olayları tarafsız şekilde vermeye çalıştığı; ancak açıklamalardan karşıt bir anlam oluşmasının önüne geçemediğini göstermektedir. Burada dikkat çeken bir unsur da fotoğrafta yer almasına rağmen, müzakere heyetlerine ev sahipliği yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan'a ve toplantıda gerçekleştirdiği konuşmaya haberde hiç yer verilmemesidir.

Mikro Yapı

Mikro yapı kapsamındaki sentaktik çözümlemeye (cümle yapılarına) bakıldığında, haberde aktif yapı cümlelerin hâkim olduğu; kimi aktarım ifadelerinde ise uzun ve karmaşık cümlelerin kurulduğu görülmektedir.

Özellikle haberin temasını oluşturan ifadelerle bakıldığında, cümleler arasında nedensel ilişkinin kurulduğu anlaşılmaktadır. "Uzmanlar Rusya'nın geri çekildiğine ya da savaşın bitirilmesine yeşil ışık yaktığına dair bir ibare göremedikleri için, bunun bir taktik olduğunu iddia etti." cümlesinde, Rusya'nın adımının taktik olarak iddia edilmesine, geri çekildiklerine ilişkin bir iz görememiş olmaları gerekçe gösterilmektedir.

Kelime kullanımları incelendiğinde, "taktik", "ilhak", "göstermelik" ifadelerinin, Rusya için ve Rusya'nın attığı adımları tanımlamak üzere kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, kelime seçimlerinin de haberde inşa edilen Rusya'nın müzakere masasından kalktıktan sonra tutum değiştirmesi ana temasını destekler nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

Haber retoriğini oluşturan yapılar incelendiğinde, haberde müzakere sürecini takip eden Rusya Savunma Bakanı Yardımcısı Aleksandr Fomin ile Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski'nin açıklamalarına yer verilmesi, haberin inandırıcı bilgiler sunarak oluşturulduğunu göstermektedir. Öte yandan haberin, adları verilmeksizin sık sık uzman, analist, yetkili ya da Batılı üst düzey yetkililere ait yorum ve açıklamalarla desteklendiği görülmektedir. Haberin teması göz önüne alındığında, haberde kullanılan fotoğrafın, müzakere gününe ait olması, Rusya ve Ukrayna heyetlerinin katılımıyla Türkiye ev sahipliğinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açılış konuşması anına ait olması; ancak

haberde bu ev sahipliğinden ve Erdoğan'ın diplomasi rolünden hiç söz edilmemesi dikkat çekmektedir.

Makro ve mikro yapı açısından incelendiğinde kullanılan kelimeler, fotoğraf seçimi ve sunum şekli ile söz konusu haberin, ait olduğu ideolojiye uygun bir haber retoriği ve söylemi oluşturduğunu söylemek mümkündür.

3.3.3. Birgün Gazetesi

“Savaşta 34. gün | Dolmabahçe’de müzakere sona erdi: Rus ve Ukrayna heyetlerinden açıklama”

Makro Yapı

Birgün Gazetesi'nin 29 Mart 2022 tarihli haberi tematik yapı açısından incelendiğinde başlığın, “Savaşta 34. Gün | Dolmabahçe’de müzakere sona erdi: Rus ve Ukrayna heyetlerinden açıklama” olduğu görülmektedir (Birgün Gazetesi, 2022a). Başlığa bakıldığında, savaşın 34. gününde ülke heyetlerinin Dolmabahçe’deki müzakere sonrasında yaptığı açıklamaları içeren bir haber oluşturulduğu tahmin edilebilir.

Haber girişi incelendiğinde, “Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik işgal operasyonunda 34. güne girildi. Rusya ile Ukrayna heyetleri arasındaki müzakerelere İstanbul'da devam edildi.” ifadeleriyle, Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle savaşın başladığı vurgulanmakta ve başlıktaki bilgilerin yinelenmesinin ardından müzakerenin seyriyle ilgili saat bilgisi de verilerek detaylandırıldığı görülmektedir: “AKP’li Cumhurbaşkanı Erdoğan, saat 9.30’da görüşmelerin yapılacağı Dolmabahçe’ye geldi. Burada konuşan Erdoğan, ‘Adil bir barışın kaybedeni olmaz. Çatışmaların uzaması hiç kimsenin yararına değildir’ ifadelerini kullandı. Heyetler arasında saat 10.45 sularında başlayan görüşme, 14.10’te sona erdi.” cümleleri incelendiğinde, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın “AKP’li Cumhurbaşkanı” şeklinde ifade edildiği ve toplantıya geliş saatinin belirtilerek yaptığı konuşmadan, barışın sağlanmasına yönelik ifadelerinin aktarıldığı görülmektedir.

Şekil 5. Savaşta 34. gün | Dolmabahçe’de müzakere sona erdi: Rus ve Ukrayna heyetlerinden açıklama (Birgün, 29 Mart 2022)

Haberde kullanılan fotoğrafın (Şekil 5), haberin temasına uygun olarak Dolmabahçe Cumhurbaşkanlığı Çalışma Ofisi’nde gerçekleşen toplantıya ait, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kürsüde yaptığı konuşma anının ülke heyetleri tarafından toplantı masasında takip edildiği bir kare olduğu görülmektedir.

Kısa olarak düzenlenen haberde şematik yapı unsurlarından olan ana olayın sunumu incelendiğinde, haber girişinin öne çıktığını söylemek gerekir. Ayrıca, sadece başlığa yansıyan, savaşın 34 gündür devam ettiği bilgisi ile bundan önce de müzakere görüşmelerinin yapıldığına dair “Rusya ile Ukrayna heyetleri arasındaki müzakerelere İstanbul'da devam edildi.” ifadesi, bağlam ve arda alan bilgisi olarak verilmektedir.

Gazetenin kendi oluşturduğu haberde kaynak olarak, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın toplantıda yaptığı konuşma ile Rus ve Ukrayna heyetleri ve ayrıca Rusya Savunma Bakanlığı'nın yaptığı açıklamalar kullanılmaktadır. Bu noktada üç tarafın da açıklamalarına yer verilerek olaya objektif bir bakış açısı kazandırıldığı söylenebilir. Ancak Erdoğan için "AKP'li Cumhurbaşkanı" ifadesinin kullanımı, bu bakış açısını tartışmaya açmaktadır.

Mikro Yapı

Mikro yapı unsurlarından sentaktik çözümleme (cümle yapılarına) bakıldığında, hem pasif hem de aktif cümle yapılarının kullanıldığı, cümlelerin karmaşık olmayan, basit yapılarda kurulduğu görülmektedir. Haberdeki kelime seçimleri incelendiğinde, "işgal operasyonu", "AKP'li Cumhurbaşkanı" ifadelerinin ideolojik üretime neden olduğunu söylemek mümkündür. Haber retoriği açısından, kullanılan fotoğrafın düzenlenen toplantıya ait olması, ev sahibi olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açılış konuşmasından ifadelerle yer verilmesi ve heyetlere ait açıklamaların kullanılması inandırıcı bilgilerin haberde sunulduğunu göstermektedir.

Makro ve mikro yapı bakımından incelendiğinde söz konusu haberin seçtiği kelimeler, sunum şekli ve kullandığı fotoğraf ile haber retoriğini oluşturduğu ve gazetenin sahip olduğu ideolojik üretimi desteklediği görülmektedir.

"Ukraynalı Podolyak, 'içki fonlu' Haluk Bayraktar paylaşımını sildi"

Makro Yapı

Birgün Gazetesi'nin 30 Mart 2022 tarihli haberi tematik yapı açısından incelendiğinde başlığın, "Ukraynalı Podolyak, 'içki fonlu' Haluk Bayraktar paylaşımını sildi" olduğu görülmektedir (Birgün Gazetesi, 2022b). İlk bakışta, kullanılan başlıkla haberin, Ukraynalı Podolyak'ın yaptığı bir sosyal medya paylaşımı olduğu, paylaşımın görselindeki fonda içki olduğu ve Haluk Bayraktar'ın bu fotoğrafta yer aldığı üzerine oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Enformasyon eksiltiminin yapıldığı başlıkta ayrıca yer, zaman gibi bilgilerin bulunmadığı görülmektedir.

Haber spotuna bakıldığında, Ukrayna Devlet Başkanlığı Ofisi Danışmanı Mihail Podolyak'ın Baykar Savunma Genel Müdürü Haluk Bayraktar'la içkili bir mekânda olan fotoğrafını paylaşıp Bayraktar'a 'minnet'ini ifade ettiği; ancak Podolyak'ın, kısa süre sonra paylaşımını silerek başka bir fotoğrafla yeniden tweet attığı ifadesiyle başlıktaki bilgilerin detaylandırılarak tekrar edildiği görülmektedir.

Haber girişi olarak sunulan, "Rusya ve Ukrayna heyetlerinin İstanbul'da gerçekleştirdiği müzakere görüşmelerinin ilk turu sona erdi. Ukrayna heyeti görüşmenin ardından garantör ülkeler konusunu gündeme getirirken Rus heyeti 'yapıcı bir görüşme' olduğunu söyledi." cümleleri incelendiğinde, haber başlığı ve spotundan bağımsız bir içerik olduğunu söylemek mümkündür. Haber girişinde, Rusya-Ukrayna heyetlerinin önceki gün katıldığı müzakerenin sona erdiği bilgisi verilerek heyetlerin müzakere ile ilgili kısa değerlendirmeleri sunulmaktadır. Bu noktada Van Dijk'ın işaret ettiği üzere haber başlığı, spotu ve girişinin haberin temasını ve söylemini oluşturması bakımından söz konusu haber incelendiğinde, haber girişinin başlık ve spottan bambaşka bir söyleme sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 6. Ukraynalı Podolyak, 'içki fonlu' Haluk Bayraktar paylaşımını sildi (Birgün, 30 Mart 2022)

Haberde kullanılan fotoğrafın (Şekil 6), başlık ve spotun söylemine paralel şekilde Ukrayna Devlet Başkanlığı Ofisi Danışmanı Mihail Podolyak ile Baykar Savunma Genel Müdürü Haluk Bayraktar'ın yan yana durduğu, arkalarında içkili bir mekan ve mekanın çalışanları gibi görünen iki kişinin de bulunduğu paylaşıma ait fotoğrafın kullanıldığı görülmektedir. Bu noktada fotoğraf, haber girişinin içeriğini oluşturan müzakereye ilişkin bir fotoğraf değildir.

Şematik yapı unsurlarından ana olayın sunumu incelendiğinde, ana olayın spotta sunulduğu dikkat çekmektedir. Ana olay olarak, Ukrayna heyetinde yer alan Mihail Podolyak'ın sosyal medya hesabından yaptığı fotoğraflı paylaşımında Haluk Byraktar ile içkili bir mekanda yan yana buldukları poza, Baykar'a minnetini sunduğu bir tweetle yer verdiği; ancak kısa bir süre sonra ise fotoğrafı silerek başka bir tweet attığı aktarılmaktadır.

Sonuçlara bakıldığında, yine haber spotunun öne çıktığını söylemek mümkündür. Olaya haber değerinin atfedilmesinin gerekçesi, haber spotundan anlaşılmalıdır. Ukrayna Devlet Başkanlığı Ofisi Danışmanı Mihail Podolyak, Baykar Savunma Genel Müdürü Haluk Bayraktar ile içkili bir mekanda çekilen fotoğrafını minnetini ifade ettiği bir tweetle önce paylaşmış; ardından silerek başka bir tweet atmıştır. Bu noktada, ele alınan haberin söylemini inşa eden unsurların anlaşılması için Haluk Bayraktar'ın kim olduğunu incelemek gerekir. Bayraktar, Türkiye'nin ilk s/ihalarını geliştiren ve ihraç eden savunma ve havacılık şirketi Baykar Teknoloji'nin genel müdürüdür. Kardeşi Selçuk Bayraktar, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kızı Sümeyye Erdoğan ile evlidir. Buna göre haberde birbirine bağlı bazı sonuçlar çıkmaktadır: Podolyak'ın paylaşımı yanlış olmuştur; çünkü içkili bir mekanda çekilen fotoğrafta yer alan kişilerden biri Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın damadının ağabeyidir. Dolayısıyla da bu paylaşım kısa süre sonra kaldırılmıştır.

Ardalan ve bağlam bilgisine haberde yer verilmemiştir. Sadece girişte tek cümleyle Podolyak'ın Ukrayna heyetini temsilen müzakere için geldiği bilgisi bulunmaktadır. Gazetenin kendi güncel haberi şeklinde oluşturduğu haberin kaynağı olarak Podolyak'ın tweeter hesabı gösterilmektedir.

Mikro Yapı

Mikro yapı unsurlarından olan sentaktik çözümlemeye (cümle yapılarına) bakıldığında, cümlelerin aktif yapıda, basit ve anlaşılır olduğu söylenebilir. Kelime seçimleri incelendiğinde, başlıktaki tırnak içine alınmış "içki fonlu" ifadesinin öne çıkarıldığı görülmektedir. Ayrıca haber içeriğinde de çok kez "içkili mekan" tasvirine yer verilmektedir.

Haberin retorisi incelendiğinde, bağlamdan koparıldığı görülmektedir. Haberde tercih edilen fotoğrafın ise bunun en dikkat çekici örneği olduğunu söylemek mümkündür.

Kullanılan fotoğrafın, Podolyak'ın twitter hesabından paylaştığı bilgisinin verilmesi, haberde inandırıcı bilgi unsuru olarak sunulmaktadır.

Makro ve mikro yapı bakımından incelendiğinde söz konusu haberin sözcük seçimleri, kullanılan fotoğraf ve sunum şekli ile haber retorliğini oluşturduğunu ve kendi ideolojisi çerçevesinde söylem ürettiğini belirtmek mümkündür.

Sonuç

İdeolojinin inşa edildiği dilsel bir yapı olarak haber söylemi, liberal yaklaşımların iddia ettiği gibi objektif şekilde toplumu bilgilendirme işlevinden daha çok, eleştirel yaklaşımların savunduğu gibi güç ilişkilerinin ya da ideolojilerin merkezinde şekillenen bir yapıya dönüşmüştür. Zaman içinde değişen ve dönüşen medyanın yapısal özellikleri, onun çıktılarına da sirayet etmiş; her medya kendi ideolojik duruşu etrafında şekillenen söylemleriyle gerçeği yeniden üretmiştir. Aynı olayın, farklı medya kuruluşlarında farklı şekillerde sunulması, bu kuruluşların bağlı oldukları “ideolojik atmosfer”den (Özer, 2011) kaynaklanır. Önceki satırlarda anıldığı üzere Van Dijk'ın “pozisyon alma” şeklinde ifade ettiği durumda, olay haberleştirilirken nötr yaklaşılamaz. Dolayısıyla, gelişigüzel okunarak geçilen haberlerin, zorlama olmaksızın oluşturulmuş doğal görünümünün ardında, atılan manşetlerden kelime seçimine, haberin temasından kullanılan fotoğrafa değin çok çeşitli unsurlar dikkate alındığında, aynı olay etrafında nasıl farklı haberler olarak kurgulandığı ve haberin söyleminde nasıl ideolojik üretim yapıldığı ortaya çıkar.

Bu çalışmaya konu olan Rusya-Ukrayna Savaşı'nda İstanbul Müzakeresi'nin Sabah, Sözcü ve Birgün gazetelerine nasıl yansıdığı incelendiğinde, gazetelerin bağlı olduğu, temsil ettiği ideolojiye uygun bir yaklaşımla olayı haberleştirdiklerini söylemek mümkündür. Sabah gazetesi, müzakereyi tarihi önemde görüp dünya medyasında da benzer yansımalarının olduğunu, örneklerini sunarak haberlerini oluşturmuştur. Ev sahibi olarak Türkiye'nin ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın dünyanın önde gelen medya kuruluşlarınca takdir edildiğinin yansıtıldığı haberlerde, başlık, spot, giriş ve kullanılan fotoğrafla uyumlu bir haber teması fark edilirken; haber retorliğini de oluşturarak bağlı olduğu ideolojik üretimi desteklediğini söylemek mümkündür.

Sözcü gazetesinin aynı olayı haberleştirme şekli incelendiğinde ise ilk haberde müzakereyi Alman Bild gazetesine yansımalarıyla gördüğü anlaşılmaktadır. Haberin, Erdoğan'ın müzakere hamlesi için “kesinlikle barış meleşti” olmadığı; bunu insani bir reaksiyonla değil, kendi prestiji için hesapları doğrultusunda gerçekleştirdiği yönünde değerlendirmelerin yapıldığı ve bunun Bild gazetesi tarafından sunulduğu üzerine oluşturulduğu görülmektedir. Haberin söz edilen bu teması ile haberde kullanılan fotoğrafın (Erdoğan ile Putin'in el sıkıştığı bir kare) uyumsuz olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca haberde daha öncekilerde olduğu gibi bu müzakerenin de “hüsranla” sonuçlanacağına dair yapılan değerlendirmenin vurgulandığı görülmektedir. Başlangıçta haberin teması ile ilgisiz olarak görünen fotoğrafın, haberin ilerleyen satırlarında kısaca değinilen, müzakereden önceki gün Erdoğan ile Putin'in telefon görüşmesini ima ettiğini söylemek mümkündür. Sözcü gazetesinin sonraki güne ait haberine bakıldığında, yine benzer şekilde müzakerenin göstermelik bir işlevi olduğuna dair haber söylemi taşıdığı anlaşılmaktadır. Haberde, herhangi bir isim vermeden uzmanlara ait değerlendirmeler doğrultusunda Rusya'nın müzakere sırasındaki tutumunun tersi şekilde davrandığı ve bunun bir oyalama taktiği olduğu temasının hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca haberde müzakere toplantısına ait fotoğraf kullanılmasına rağmen, toplantıyla ilgili bir ayrıntı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın adı hiç yer almamaktadır. Bu incelemeler ışığında,

Sözcü gazetesinin olayı haberlerine taşırken, haber retoriğini bağlı olduğu ideolojiye uyumlu şekilde oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Birgün gazetesinin olayı haberleştirme şekline bakıldığında, toplantı gününe ait ilk haberin oldukça kısa olarak yer aldığı görülmektedir. Müzakere toplantısına ait Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuşma anından fotoğrafının kullanıldığı haberde, Erdoğan'ın adının geçtiği bütün cümlelerde kullanılan "AKP'li Cumhurbaşkanı" ifadesiyle, ülkeyi temsil eden bir Cumhurbaşkanı değil; hâlâ geçmiş dönemlerde genel başkanı olduğu partisini temsil ettiği iması dikkat çekmektedir.

Toplantının ertesi gününe ait haberde ise Ukrayna heyetinden Ukrayna Devlet Başkanlığı Ofisi Danışmanı Mihail Podolyak'ın sosyal medya paylaşımı konu edilmektedir. Podolyak'ın Twitter hesabından yaptığı paylaşımda Haluk Bayraktar ile içkili bir mekânda çekilmiş fotoğrafı üzerine oluşturulmuş haberde, ilgili paylaşımın kısa süre sonra silindiği ve yerine başka bir paylaşım yapıldığı bilgisi verilmektedir. Birgün gazetesinin söz konusu müzakere olayına ilişkin haberleri görme şekillerine bakıldığında, özellikle ikinci haberin bağlamdan koparıldığı anlaşılmaktadır. Haberlerdeki başlık, kullanılan fotoğraf, kelime seçimleri, cümlelerdeki nedensel bağlamlarıyla gazetenin, kendi ideolojisi ekseninde bir söylem inşa ettiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda çalışmanın, aynı olayın medya araçlarının sahiplik yapıları temelinde şekillenen özelliklerine, ideolojik konumlarına, güç ilişkileriyle olan temas düzeylerine göre farklı şekillerde aktarıldığı ve bunun ideolojinin inşa edildiği dilsel bir yapı olarak haber söyleminde işlevsel olduğu varsayımı doğrulanmaktadır.

Kaynakça

- Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (A. Tümertekin, Çev.). İthaki.
- Atabek, Ü. (2007). Söylem Çözümlemesi. İçinde G. Şendur Atabek & Ü. Atabek (Ed.), *Medya Metinlerini Çözümlemek -İçerik, Göstergibilim ve Söylem Çözümleme Yöntemleri*. Siyasal Kitabevi.
- Birgün Gazetesi. (2022a). *Dolmabahçe'de müzakere sona erdi. Rus ve Ukrayna heyetlerinden açıklama*.
- Birgün Gazetesi. (2022b). *Ukraynalı Podolyak içki fonlu Haluk Bayraktar paylaşımını sildi*. <https://www.birgun.net/haber/ukraynali-podolyak-icki-fonlu-haluk-bayraktar-paylasimini-sildi-382230>. 2022, Erişim Tarihi: 16.09.2023.
- Cook, S. A. (2022). *Ukraine's War Is Erdogan's Opportunity*. <https://foreignpolicy.com/2022/03/29/ukraine-war-erdogan-peace-negotiation-ceasefire/>
- Curran, J., Gurevitch, M., & Woollacott, J. (1989). İletişim Araçları Üzerine Çalışma: Kuramsal Yaklaşımlar (M. Özbek, Çev.). *Anakara Basın Yayın Yükseköğretim Enstitüsü*, 229-253.
- Delanoë, I. (2022, Eylül). *Ukraine war: A new security order in Europe*. <https://mondediplo.com/2022/09/07/donbass>
- Dursun, Ç. (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*. İmge Kitabevi.
- Dursun, Ç. (2004). Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir? İçinde Ç. Dursun (Ed.), *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi* (ss. 37-65). Elips Kitap.
- Fairclough, N. (2003). Söylemin Diyalaektığı. İçinde B. Çoban & Z. Özarslan (Ed.), & B. Çoban (Çev.), *Söylem ve İdeoloji- Mitodoloji Din İdeoloji* (ss. 173-184). Su Yayınları.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş* (S. İrvan, Çev.). Bilim Sanat Yayınları.

- France24.com. (2022, Eylül 22). *Erdogan emerges a key mediator in Ukraine war*. <https://www.france24.com/en/live-news/20220922-erdogan-emerges-a-key-mediator-in-ukraine-war>
- Ilgın, L. (2003). Söylem ve İdeoloji. İçinde B. Çoban & Z. Özarslan (Ed.), *Söylem ve İdeoloji-Mitodoloji Din İdeoloji* (ss. 285-298). Su Yayınları.
- İnal, M. A. (1996). *Haberi Okumak*. Temuçin Yayınları.
- Kocaman, A. (2003). Dilbilim Söylemi. İçinde A. Kocaman (Ed.), *Söylem Üzerine* (ss. 1-11). Metu Press.
- Marx, K., & Engels, F. (1996). *Seçme Mektuplar* (A. Bilgi, Çev.). Evrensel Basım ve Yayın.
- Osterlund, P. B. (2022). *Turkey, a mediator in Ukraine, mends its own ties with neighbours*. <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/30/turkey-a-mediator-in-ukraine-mends-its-own-ties-with-neighbours>
- Özer, Ö. (2008). İdeolojik Atmosferin Kapsama Alanı: Bozüyük Olaylarının Ortadoğu ve Ülkede Özgür Gündem Gazetelerinde Sunumu Örneğinde Haber Söyleminde Yapılan İdeolojik Üretime İlişkin Yeni Bir Çözümleme. İçinde E. Dağtaş (Ed.), *Türkiye'de Sivil İtaatsizlik Toplumsal Hareketler ve Basın* (ss. 377-432). Ütopya.
- Özer, Ö. (2009). *Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özer, Ö. (2011). *Haber Söylem İdeoloji-Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Literatürk.
- Özer, Ö. (2018). *Gökyüzüne Çılgık Öncülerden Eleştirel Söylem Yaklaşımları ve Özgün Çözümlemeler*. Literatürk.
- Sabah Gazetesi. (2022a). *Dünyanın gözü Türkiye'de! Başkan Erdoğan'ın barış mesajı manşetleri süsledi: Haftanın şahsiyeti Erdoğan*. <https://www.sabah.com.tr/dunya/dunyanin-gozu-turkiyede-baskan-erdoganin-baris-mesaji-mansetlerisusledi-5929174>. 2022, Erişim Tarihi: 16.09.2023.
- Sabah Gazetesi. (2022b). *Hollanda basınından Türkiye'ye övgü dolu sözler: Başkan Erdoğan'a Nobel Barış Ödülü verilebilir*. <https://www.sabah.com.tr/dunya/hollandadan-turkiyeye-ovgu-dolu-sozler-baskan-erdogana-nobel-baris-odulu-verilebilir-5931788>. 2022 Erişim Tarihi: 16.09.2023.
- Sancar, S. (1997). *İdeolojinin Serüveni- Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*. İmge Kitabevi.
- Shoemaker, P., & Reese, S. D. (2014). İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi. İçinde S. İrvan (Ed. & Çev.), *Medya Kültür Siyaset* (ss. 97-132). Pharmakon Yayınevi.
- Smith, P. (2007). *Kültürel Kuram* (S. Güzelsarı & İ. Gündoğdu, Çev.). Babil Yayınları.
- Sözcü Gazetesi. (2022a). *Alman gazeteden Türkiye'deki müzakerelerle ilgili dikkat çeken analiz: "Erdoğan kesinlikle bir barış meleşi değil!"* <https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/alman-gazeteden-turkiyedeki-muzakerelerle-iligili-dikkat-ceken-analiz-erdogan-kesinlikle-bir-baris-melegi-degil-7040165/>. 2022, Erişim Tarihi: 16.09.2023.
- Sözcü Gazetesi. (2022b). *Rusya-Ukrayna savaşı: Rus ordusunun Kiev'deki hamlesi taktikmiş*. <https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/rusya-ukrayna-savasi-rus-ordusunun-kievdeki-hamlesi-taktikmis-7042317/>. 2022, Erişim Tarihi: 16.09.2023.
- Sözen, E. (1999). *Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. Paradigma.

- Stevenson, N. (2008). *Medya Kültürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişimi* (G. Orhon & B. E. Aksoy, Çev.). Ütopya.
- theguardian.com. (2022). *The world is waiting for good news: Russia-Ukraine peace talks press on in Turkey*. <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/29/the-world-is-waiting-for-good-news-russia-ukraine-peace-talks-press-on-in-turkey>
- Van Dijk, T. A. (1994). Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları. İçinde M. Küçük (Çev.), *Medya, İktidar, İdeoloji* (ss. 271-312). Ark Yayınevi.
- Van Dijk, T. A. (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım. İçinde B. Çoban & Z. Özarslan (Ed.), & N. Ateş (Çev.), *Söylem ve İdeoloji- Metodoloji, Din, İdeoloji* (ss. 14-109). Su Yayınları.
- Wallerstein, I. (2016). *Tarihsel Kapitalizm* (N. Alpay, Çev.). Metis.
- washingtonpost.com. (t.y.). *Washington Post, Ukraine-Russia talks stir optimism but, West urges caution*. <https://www.washingtonpost.com/national-security/2022/03/29/ukraine-russia-turkey-negotiations/>

The Critical Discourse Analysis of The News of The Istanbul Negotiations: The Russia-Ukraine War

Elif Pınar KILINÇ (Asst. Prof. Dr.)

Extended Abstract

It is possible to say that the coverage of Turkey's diplomatic stance in the conflicts between Russia and Ukraine in Turkish newspapers shows differences worth analyzing within the ownership structure of the media outlets. Especially considering the importance of the talks that took place on March 29, 2022 at the Dolmabahçe Palace in Istanbul under the mediation of Turkey, as the first direct and face-to-face talks after Belarus, and their importance in terms of raising hopes for an agreement on the crisis, there is no reason not to make the examination of how the news is reflected in different media outlets the subject of an academic study. There are many data points that demonstrate the importance of these talks. The international media's coverage of these talks, which symbolize a concrete development in Turkey's foreign policy stance as a NATO member, not only reveals countries' attitudes and sides in the crisis, but also reflects Turkey's attitude towards its political position.

Based on the assumption that the media is an ideological structure that operates according to the ownership structure and that the same event is reported in different ways according to the ownership structures and ideological attitudes of the media tools, the question of how this fact affects the discourse of the news constitutes the problem of the article. In this context, how the negotiations are reflected and reported in the selected Sabah, Sözcü and Birgün newspapers is examined through critical discourse analysis. The news items examined cover the dates of March 29 and 30, 2022, the date of the negotiations and the following day, when the media coverage was the most intense, and were published on the websites of the newspapers. Teun Adrian van Dijk is one of the leading names who has done important studies on critical discourse analysis and whose model is frequently referred to. The production and control of discourse is an important condition for exercising social control through the media. Power, which centers on material practices, establishes its hegemony through discourse.

Throughout the research, it is possible to say that the examples proving that the attitude adopted by countries in accordance with their own geopolitics and the interests conditioned by it in world politics influences the discourse of the news on current events in their own media are quite numerous. Le Monde's headline on March 29, a few days after the Turkey-brokered talks in Istanbul, read "Europe's new security order", while the sub-headline underlined the inconclusiveness of the talks: "Russia and Ukraine met for the last time in March for negotiations. Since then, the war has entered a new phase and neither side seems open to building a peace on the negotiated concessions" (Delanoë, 2022). France 24's news website, in a report on the mediation attempts published six months after the talks, headlined "Erdogan Emerges as a Key Actor in the Ukraine War", with subheadings "Diplomatic Aggression" and "Managing Differences", reflecting France's general political reservations about Turkey's position, and underlining that Turkey's neutrality as a NATO member created an atmosphere favorable to Russia (France24.com, 2022). Similarly, the British media's coverage before and after the talks was in line with the UK's general geopolitical stance in world politics and closely related to the interests

that shape this stance. Considering that this stance recognizes the importance of Turkey and does not want to lose Turkey as an ally, it becomes easier to understand the discourse of the news reports. On the other hand, an article published on the same day as the interviews by Steven A. Cook in *Foreign Policy*, which is published in the United States and known for its closeness to the official discourse on the country's foreign policy, has a title that evaluates the role that President Erdoğan is trying to play in the current crisis as a chance for him to overcome the so-called squeeze he is experiencing in both domestic and foreign politics: "Ukraine War Opportunity for Erdoğan" (Cook, 2022).

Sabah newspaper, which is known to be close to the government in the Turkish media, which is the subject of the research, considered the negotiation of historical importance and created its news by presenting examples of similar reflections in the world media. When the way in which the liberal and best-selling *Sözcü* newspaper, which is defined by its opposition to the government, covered the same event is examined, it is understood that it saw the negotiation as reflected in the German *Bild* newspaper. It is seen that the news article evaluates that Erdoğan is definitely not an angel of peace for his negotiation move; that he did not do it out of a humanitarian reaction, but in line with his calculations for his own prestige. Although a photograph of the negotiation meeting is used in the news article, President Erdoğan's name is not included. When we look at the way the anti-government and 'leftist' *Birgün* newspaper covered the event, it is noteworthy that in the news article in which a photograph of President Erdoğan's speech from the negotiation meeting is used, Erdoğan is referred to as the President of AKP in all sentences in which his name is mentioned. The news article from the day after the meeting focuses on the social media posts of Mikhail Podolyak, Advisor to the Office of the President of Ukraine from the Ukrainian delegation, about the negotiations in question. In the news article, which was based on Podolyak's photo taken with Haluk Bayraktar in a drinking place in his twitter account, it is stated that the relevant post was deleted shortly afterwards and another post was made in its place

In this context, the study's assumption that the same events are conveyed in different ways according to the characteristics of the media vehicles shaped on the basis of their ownership structures, their ideological positions, and their level of contact with power relations, and that this is functional in news discourse as a linguistic structure in which ideology is constructed, is confirmed.

Keywords: Russia-Ukraine War, İstanbul Negotiations, News, Ideology, Critical Discourse Analysis.

Bu makale **intihal tespit yazılımlarıyla** taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by **plagiarism detection softwares**. No plagiarism detected.

Bu çalışmada "**Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi**" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "**Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive**" were followed.

Araştırma tek bir yazar tarafından yürütülmüştür.

The research was conducted by a single author.

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile **çıkar çatışması** bulunmamaktadır.

There is no **conflict of interest** with any institution or person within the scope of the study.